

Strengte vilkår for fritak

Kommunal Rapport 14.5 2018

Å få fritak fra vervet som folkevalgt er noe man må søke om, ikke noe man har krav på, påpeker Jan Fridthjof Bernt.

Den underliggende begrunnelse for en slik streng regel for å gi fritak er at vervet som folkevalgt forutsettes å gå foran forpliktelser som arbeidstaker.

SPØRSMÅL:

Kan en ordfører takke ja til ny jobb og forvente å få permisjon ut perioden?

SVAR:

Den som blir valgt som ordfører, har som alminnelig regel plikt til å ta imot valg og fungere i vervet for hele valgperioden. I [kommuneloven § 15, nr. 2](#), har vi imidlertid en regel om at kommunestyret etter søknad kan frita «den som ikke uten uforholdsmessig vanskelighet eller belastning kan skjømte sine plikter i vervet».

En folkevalgt kan altså bare søke om, ikke kreve, slikt fritak, og kommunestyret kan i dag bare innvilge dette hvis lovens vilkår for fritak er oppfylt. Normalt kan nok den som søker om slikt fritak, regne med at kommunestyret vil ønske å innvilge dette – «man fanger ikke mange harer med den hunden som må jages til skogs». Men loven har blitt forstått slik at terskelen for at kommunestyret skal kunne innvilge fritak skal være høy, jf. bestemmelsen i [§ 40, nr. 1](#), andre avsnitt, om at en folkevalgt «har krav på fri fra arbeid i det omfang dette er nødvendig på grunn av møteplikt i kommunale eller fylkeskommunale folkevalgte organer», og «også rett til permisjon fra sitt arbeid i fire år eller for resten av valgperioden for å utføre heltids- eller deltids kommunalt eller fylkeskommunalt verv». Slike vedtak vil derfor kunne kjennes ugyldig ved lovlighetskontroll hos fylkesmannen.

Den underliggende begrunnelse for en slik streng regel er at vervet som folkevalgt forutsettes å gå foran forpliktelser som arbeidstaker, med den konsekvens at en arbeidsgiver ikke skal kunne kreve at en tilsatt søker helt eller delvis fritak av hensyn til jobben. Kommunestyret skal derfor normalt avslå søknad om fritak med slik begrunnelse, og vedtak om fritak i en slik situasjon vil kunne kjennes ugyldig ved lovlighetskontroll hos fylkesmannen.

Men dette prinsippet foreslås avdempet ganske mye i proposisjonen til ny kommunelov. I [lovutkastet](#) (§ 7-9, andre avsnitt, andre setning) sies det her i stedet bare at «Når søknaden vurderes, skal det legges vekt på om grunnlaget for søknaden var kjent på det tidspunktet da den folkevalgte samtykket i å bli valgt». Denne formuleringen er litt forvirrende, i og med at slikt samtykke etter lovutkastet

bare kreves for valg som ordfører eller varaordfører (utkastets § 6-2, andre avsnitt, dette er nytt i forhold til dagens lov), mens hovedregelen stadig er at den som er valgbar, stadig har plikt til å ta imot valg til alle verv.

Den betyr åpenbart at man tenker seg at man ikke skal være så streng i andre situasjoner. Selv om det understrekes (Prop. 46 L, s. 102) at «vilkårene fortsatt skal være strenge for å få fritak», og (s. 363) at «det ikke skal være kurant å få fritak», legger bestemmelsen som foreslås opp til at denne vurderingen skal foretas av kommunestyret fra sak til sak. Realiteten vil dermed bli at innenfor vide rammer vil det være kommunestyrets sak å vurdere om det er god nok grunn til å gi fritak, uten mulighet for fylkesmannen til å overprøve dette.

Det vil vel være delte meninger om dette er en god regel, men det innebærer i alle fall en avklaring i en situasjon med litt vakkende lovforståelse og praksis, både i kommuner og hos fylkesmenn.